

У СВІТІ ПОЕТИЧНОГО СЛОВА

Програма факультативного курсу. 8 (9) клас

Автор: В.І. Цимбалюк, викладач Сквирського ліцею Київської області, заслужений учитель України, кандидат педагогічних наук.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

«Ну що б, здавалося, слова... // Слова та голос — більш нічого. // А серце б'ється-ожива, // Як їх почує!..» — писав Т. Г. Шевченко.

І дійсно, у житті існує таке оригінальне явище, як поетичний художній світ, світ словесної поетичної творчості, який відіграє важливу роль у формуванні духовно багаті особистості, її естетичних смаків, розумінні ролі прекрасного в людському бутті. Саме поглиблене вивчення поетичної творчості не лише на теоретичному, а й практичному рівнях дасть змогу розвинути в школярів філологічні компетентності, естетичне сприйняття навколишнього світу.

Метою курсу «У світі поетичного слова» для 8 (9) класу є розкриття учням краси поетичного слова, його особливостей, виховання інтересу школярів до поезії.

Завдання курсу:

- 1) поглибити знання учнів про світ прекрасного в людському житті, який є об'єктом зображення в художній літературі;
- 2) ознайомити учнів з особливостями поетичного зображення в художньому творі, із секретами поетичної лабораторії митця;
- 3) отримати ґрунтовні знання з теорії віршування;
- 4) формувати в учнів уміння й навички аналізувати поетичні твори у єдності змісту і форми;
- 5) розвивати поетичні здібності учнів, уміння образно висловлюватись, складати власні поетичні твори різних жанрів;
- 6) формувати інтерес учнів до поетичного слова, їхнє естетичне сприйняття навколишнього світу.

Факультативний курс пропонується для учнів 8 (9) класу базової середньої школи з метою їх допрофільної підготовки до свідомого вибору профілю в старших класах. Із трьох родів літератури вибрано ліричну поезію, бо вона завжди засвоюється учнями з більшими труднощами, ніж проза і драматургія, і разом з тим викликає в них більший інтерес щодо емоційного, естетичного сприйняття, збуджуючи найпотаємніші струни людської душі.

За структурою програма складається з розділів, які мають як теоретичне, так і практичне значення: «Вступ», «Своєрідний світ поетичного слова», «У поетичній лабораторії митця», «Практичні заняття», «Підсумково-узагальнювальні заняття». У них подаються теоретичні відомості про поезію як своєрідний літературний рід, про секрети поетичної творчості, особливості поетичного слова, своєрідність поетичного художнього світу, а також з теорії віршування. Відводиться час на практичні заняття й практикуми, де учні вчать складати власні вірші, проводити їх ідейно-художній аналіз, обговорюють зразки поетичної творчості своїх однокласників, беруть участь у конкурсах декламаторів поетичних творів.

Основними формами й методами занять є: розповідь учителя, бесіда з учнями, обговорення науково-популярної літератури з поетичної творчості, колективне та індивідуальне складання віршів, презентація поетичних збірок, зустріч із місцевими поетами тощо.

Наприкінці вивчення факультативного курсу «У світі поетичного слова» передбачається, що учні виступають із своїми творчими звітами.

ОРІЄНТОВНЕ КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ**8 (9) клас (17 год на рік)**

№ п/п	К-ть год	Зміст програмного матеріалу	Примітки
1	1	Дискусія про світ прекрасного в часи НТР	
2	1	Лірика як літературний рід	
3	1	Своєрідність поетичного художнього світу.	
4	1	Особливості поетичного слова (за А. Кацнельсоном)	
5	1	Поетичний образ та його різновиди	
6	1	Поетична ритмомелодика (ритміка, римування, рима, строфіка)	
7	1	Семантика поетичного слова. Тропи та їх різновиди	
8	1	Звукова інструментовка вірша. Поетична фоніка (алітерація, асонанс, звукопис)	
9	1	Поетичні фігури, їх різновиди	
10	1	Системи віршування. Віршові розміри силаботонічної системи віршування	
11	1	Народнописенні віршові розміри	
12	1	Ідейно-художній аналіз поетичного твору	
13	1	Складання власних поезій	
14	1	Конкурс декламаторів улюблених поезій	
15	1	Зустріч із місцевим поетом-земляком	
3-17	2	Творчий залік учасників факультативних занять	

№ п/п	К-ть год	Зміст навчального матеріалу
ВСТУП		
1	1	<p>Наукове і художнє пізнання. Специфіка художнього пізнання. Так звана «друга дійсність». Обговорення оповідання В. Вересаєва «Змагання».</p> <p>«Фізика» чи «лірика»? (Наукова дискусія про світ прекрасного в часи науково-технічної революції). Відгук М. Рильського на дискусію (вірш «Діалог»)</p>
СВОЄРІДНИЙ СВІТ		
2	5	<p>Поетична грань слова (за В. Сухомлинським). Лірика як літературний рід у мистецькому світі, її походження. Висловлювання відомих культурних діячів про поезію. Справжня й несправжня поезія (за книжкою М. Сергеева «Душі прекрасні поривання»).</p> <p>Своєрідність поетичного художнього світу за книжкою К. Фролової «Цікаве літературознавство» (розділ «Матерія художності»). Асоціативність поетичного слова, його національний колорит.</p> <p>Деякі секрети поетичної творчості за книгами А. Кацнельсона «Про поезію» та «Краса і сила віршованого слова».</p> <p>Особливості поетичного слова (відтворення моменту з життя людини, її настрою і переживань, віршована мова, ритмічність, мелодійність, метафоричність, асоціативність мислення, емоційність, експресивність тощо). Поетичне натхнення.</p> <p>Поетичний образ, його різновиди (ліричний герой, образ-переживання, пейзаж, образ-явище). Зорові та слухові образи. Поетичний підтекст (за книжкою І. Басія «Краса і сила слова»).</p> <p>Цикл поезій. Поетична збірка. Ознайомлення з поетичними збірками сучасних поетів, їх презентація та рецензування</p>
У ПОЕТИЧНІЙ ЛАБОРАТОРІЇ		
3	6	<p>Поетична ритмомелодика. Ознайомлення з книжкою С. Шаховського «Слова і звуки». Питання семантики та ритміки в ліричній поезії, про риму та її значення у вірші (за А. Кацнельсоном). Способи римування. Види рим. Монорима. Внутрішнє римування. Білий та «вільний» вірш. Строфічна будова, композиція вірша. Види строф. Цезура.</p> <p>Семантика поетичного слова. Характер образності в поезії, метафоричність мови.</p> <p>Тропи та їх різновиди. Епітети, постійні епітети. Порівняння, заперечні порівняння</p>

Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Примітки
<p>Учні: розуміють специфіку художнього, зокрема поетичного, пізнання; знають основні положення дискусії про світ прекрасного в часи НТР, відгук на неї М. Рильського</p>	
ПОЕТИЧНОГО СЛОВА	
<p>Учні: характеризують лірику як своєрідний літературний рід, визначають її особливості; знають висловлювання В. Сухомлинського про поетичну грань слова, А. Кацнельсона про поезію, уміють їх пояснити; уміють відрізнити справжню поезію від заримованих рядків; знають, що таке поетичне натхнення; визначають поняття «поетичний образ», наводять приклади різних видів поетичних образів; розуміють, що таке асоціативне мислення; уміють пояснити національний колорит поезії; з'ясовують своєрідність поетичного художнього світу; розуміють, що таке поетичний підтекст; знають, що таке поетичний цикл; уміють презентувати, рецензувати поетичну збірку</p>	
МИТЦЯ	
<p>Учні: визначають смисл поняття «ритмомелодика», його складові частини; знають, які є види рим і римування, уміють їх визначити у вірші; визначають види строф у поезії; розрізняють білий і «вільний» вірш; розуміють, за допомогою чого створюється образність у поезії; дають визначення поняття «тропи», уміють знаходити в поезії різні види тропів і пояснювати їх роль; уміють розрізнити види метафор, знаходити їх у поезії;</p>	

№ п/п	К-ть год	Зміст навчального матеріалу
		<p>Метафори та їх види (уособлення, персоніфікація, метонімія, синекдоха). Алгоритм, символ. Гіпербола, літота. Тавтологія. Іронія. Оксиморон. Перифраз. Поетичні афоризми. <i>(Практичні справи)</i>. Звукова інструментовка вірша (поетична фоніка). Алітерації та асонанси. Звукопис. <i>(Практичні справи)</i>. Поетичний синтаксис (поетичні фігури).</p> <p>Поетичний паралелізм. Обрамлення. Інверсія. Анафора, епіфора. Повтор, рефрен.</p> <p>Антитеза. Еліпсис. Асиндетон, полісиндетон. Риторичне звертання, запитання. <i>(Практичні справи)</i>. Системи віршування (силабічна, силаботонічна, тонічна). Стопа. Віршовий розмір. Двоскладові стопи (ямб, хорей). Трискладові стопи (дактиль, амфібрахій, анапест). Народнопісенні віршові розміри (народно-пісенний силабізм, коломийковий розмір). Тонічний вірш. <i>(Практичні справи)</i></p>
ПРАКТИЧНІ		
4	3	<p>Пам'ятка ідейно-художнього аналізу поезії. Тренування в проведенні ідейно-художнього аналізу поезії, уривків з поетичного твору.</p> <p>Складання власних поезій (колективно, індивідуально). Обговорення написаних учнями віршів, їх рецензування.</p> <p>Проведення конкурсу декламаторів улюблених поезій</p>
ПІДСУМКОВО-УЗАГАЛЬНЮВАЛЬНІ		
5	2	<p>Зустріч із місцевим поетом-земляком. Творчий звіт учасників факультативу на тему «Мої улюблені поезії, поети». Анкетування «Що дало мені вивчення факультативного курсу "У світі поетичного слова"»</p>

Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Примітки
<p>називають основні види художніх засобів у вірші в системі поетичної фоніки, поетичних фігур, знаходять їх у віршах, пояснюють їх роль; знають особливості основних систем віршування, зокрема й народнопоетичних; уміють визначити віршові розміри поезії (ямб, хорей, дактиль, амфібрахій, анапест)</p>	
ЗАНЯТТЯ	
<p>Учні: розвивають навички проводити ідейно-художній аналіз поезії або уривка з неї в єдності змісту і форми; уміють екласти невеликий вірш, прорецензувати його; беруть участь у конкурсі декламаторів</p>	
ЗАНЯТТЯ	
<p>Учні: уміють прозвітуватися про те, що дало вивчення факультативного курсу, про своїх улюблених поетів та їхні поезії</p>	